

“Os nazis non eran monstros”: metodoloxía de ensino do Holocausto

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 58-60

Xoán Manuel Garrido Vilariño

IES Politécnico de Vigo

garridovilarino@edu.xunta.es

Grupo de Investigación TI4, T&P (Universidade Vigo)

garrido@uvigo.es

Neste artigo propoñémoslles a maneira de transmitir ao alumnado de secundaria o Holocausto e os relatos de vida dos vencidos da Historia do 36 que acabaron nos campos da morte nazis. O obxectivo que tentamos acadar é rescatar a memoria da vítima e que o alumnado empatice con ela expondo historias de vida de persoas anónimas perseguidas polos totalitarismos do século XX para logo comparalos co tratamento que Europa lles ofrece aos refuxiados do século XXI. O elemento relevante desde o punto de vista educativo consiste na comparación do tempo pasado co tempo presente e analizar as similitudes e diferenzas que existen na percepción do *Outro*. O relato da nosa experiencia estrutúrase do seguinte xeito:

- Comezamos coa metodoloxía que adoptamos na representación dos axentes que interveñen no Holocausto, vítimas, colaboradores e perpetradores, poñendo o foco nestes últimos.

- Logo describiremos algunhas actividades que realizamos nos espazos comúns do centro educativo, que procuramos compartir realizando vídeos que logo subimos a Youtube, así como unha experiencia de aula.

REPRESENTACIÓN DOS PERPETRADORES

Os nazis son tratados na maior parte das representacións que nos chegan deles a través das disciplinas que os describen e nos diferentes medios audiovisuais coma monstros, e porén, eran persoas normais, educadas e cultas. Sítualos na esfera da excepción, alimentada por unha estética hiperrealista atraente, sitúalos fóra da humanidade, coma unha especie de seres ideais aos que admirar e, en consecuencia, as atrocidades que cometeron en forma de exterminio masivo de persoas quedan situadas na esfera da ficción

ou da dúbida. Se se presentase o nazismo coma unha ideoloxía seguida coma unha fe por millóns de persoas correntes coma nós e non coma monstros ou seres de excepción, obrigaríanos a pensar que se vivísemos naquel momento histórico, quizais nós mesmos, en última instancia, nos converteríamos en colaboradores, observadores pasivos e/ou perpetradores do xenocidio e non existiría na actualidade a negación do Holocausto nin o rexurdimento de partidos neonazis. Como establecía Primo Levi no apéndice á edición escolar italiana de *Se isto é un home* (1975):

"Os monstros existen, pero son poucos para seren realmente perigosos: máis perigosos son os homes comúns, os funcionarios dispostos a crer e a obedecer sen discutir coma Eichmann, coma Höss, comandante de Auschwitz, coma Stangl, comandante de Treblinka, coma os militares franceses de vinte anos despois, masacradores en Alxeria, coma os militares americanos de trinta anos despois, masacradores en Vietnam" (Levi, 2019, p. 275)^[1].

ACTIVIDADES NOS ESPAZOS COMÚNS DO CENTRO

Faise necesaria unha transmisión e ensino da memoria histórica baseada nunha metodoloxía que axude a pórse no lugar do outro, que expoña o alumnado aos dilemas aos que se enfrenta o ser humano en situacións de emerxencia vital e que rescate a memoria da vítima desde unha perspectiva galega. Estes son obxectivos principais que se pretenden acadar coa materia de libre configuración de "Holocausto e Memoria" que impartimos no IES Politécnico de Vigo desde 2013. Visto as escasas accións institucionais para lembrar as vítimas galegas do Holocausto

coma os republicanos exterminados en Mauthausen, baixo a rúbrica de apátridas, consideramos un deber de memoria rescatalos para a nosa actualidade, xa que esquecelos ou facer coma se nunca existisen, debilitanos como sociedade. Da mesma maneira, procuramos manter viva a memoria daqueles superviventes dese mesmo campo que deixaron os testemuños en documentos audiovisuais, coma Joaquín Balboa na TVG.

ACTIVIDADES NO IES POLITÉCNICO DE VIGO PARA A CONMEMORACIÓN DO DÍA INTERNACIONAL EN MEMORIA DAS VÍTIMAS DO HOLOCAUSTO

1. Mostra «Galegos en Mauthausen» no espazo expositivo do centro .

2. Todos os grupos de 1º Bacharelato do centro están convocados para:

a. Proxección do documental «Mauthausen: regreso ao campo da morte» (22/01/18, ás 17.40)

b. Conferencia de Heladio Anxo Fernández Manso «Joaquín Balboa, de Monterrei ao campo de concentración de Mauthausen» (29/01/18, ás 17.00), e de Mercedes Núñez Targa, que deixou os seus como vítima dos cárceres franquistas e nazis.

[1] Levi, P. (2019). *Se isto é un home*, tradución de italiano a galego de Xoán Manuel Garrido Vilariño, p. 275. Vigo: Edicións Xerais.

3. Finalmente, reivindicamos as accións de rescate de xudeus realizadas polas irmás Touza de Ribadavia coma un acto de coraxe e valentía en medio da represión franquista.

4. Con exposicións e vídeos como "Educar a mirada do Holocausto"^[2] (2014) e "Outro Holocausto é posíbel"^[3] (2016) creamos un espazo de educación e memoria onde propomos unha achega interdisciplinaria que eduque para a convivencia e contra a discriminación do *Outro*, do diferente, e así contribuír á erradicación de prexuízos relacionados coa xenofobia, o racismo, a condición sexual e a aporofobia.

Unha das maiores dificultades que encontramos consiste na reprodución ou emulación das condicións sociais e políticas que existían durante os anos do

[2] Rodríguez Travieso, María Laura [Galiza Única] (2015, outubro 24). Educar a mirada. Recuperado de <https://www.youtube.com/watch?v=N59AsK34zro>

[3] Rodríguez Travieso, María Laura [Galiza Única] (2017, maio 28). Outro Holocausto é posíbel. Recuperado de <https://www.youtube.com/watch?v=4KLZRXpPyxw>.

nazismo para que o alumnado relacione a experiencia daquela época coa súa actual, e así deduza os paralelismos que se poden establecer. Con todo, non faltan na actualidade situacións de persecución e humillación coma as dos refuxiados encerrados nos campos de concentración.

Os seres humanos situados detrás dos arames de espiño sufriron o mesmo proceso de alienación, tanto os perseguidos polo nazismo dos anos corenta do século pasado coma os nosos refuxiados sirios, por exemplo. Cando o alumnado consegue situarse no lugar do *Outro* é capaz de realizar a identificación coa vítima e, mesmo, chegar a comprender a posición dos observadores pasivos, pero en ningún caso entenderá as razóns do perpetrador, en gran medida porque a imaxe que ten del é a dun monstro cheo de maldade. Agora, cando se insire o perpetrador dentro dun contexto totalitario de adoutramento sobre a superioridade da raza aria e a necesidade de conquista de espazo vital para sobrevivir - o que implicaba a eliminación das razas inferiores-, daquela é cando o público estudantil pode chegar a entender que moitos alemáns cometesen asasinatos en masa. Mostrando que os nazis eran persoas normais adestradas para contemplar os xudeus, os xitanos, os rivais políticos, os discapacitados, os homosexuais e as testemuñas de Xehová como non-persoas,

pódese levar o alumnado a reflexionar sobre a idea de que calquera pode chegar a ser un perpetrador e que non é difícil pasar a fronteira da ética e dos valores humanos. Os que colaboraron e colaboran cun réxime totalitario decidiron nalgún momento pórse do lado opresor porque lles conviña como medio de ascensión social por exemplo, de aí que representalos coma monstros sexa contraproducente como maneira de transmitir o Holocausto, porque ninguén se vai identificar cos asasinados.

ACTIVIDADES DENTRO DA AULA

Se estes exercicios de poder humillantes os trasladamos a unha dinámica de aula, comprobamos que aparecen os mesmos axentes: perpetradores, observadores pasivos e vítimas. Os primeiros acosan os que son considerados diferentes mediante micromachismos, microrracismos, microxenofobismos, etc. Estes están presentes en chistes e insultos degradantes que forman parte de usos e costumes que a nosa sociedade transmite inconscientemente; por iso, a nosa función docente é pór de relevo que esas frases feitas que atacan a construción da identidade sexual ou que sinalan ao *Outro* como diferente pola súa cor de pel, por exemplo, son formas de alienación.

CONCLUSIÓN

A idea que se pretende transmitir, pois, é que foron seres humanos os que cometeron o Holocausto, e que, dependendo do azar da historia, calquera pode ser vítima, observador pasivo ou perpetrador. De aí que as sociedades modernas e maduras, a través da educación nas escolas, teñen a responsabilidade de alertar sobre calquera dogmatismo dos aparatos ideolóxicos dos Estados que exclúan as persoas consideradas diferentes. ■